

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMACHTSTAF

De bijlage mag niet
worden vermenigvul-
digd dan met toest-
ming van Hfd Afd
INL/VEIL

CORRESPONDENTIE - ADRES: POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

Afdeling / ~~SECRET~~ INL/VEIL
Thérèse Schwartzstraat 15
Telefoon: 070 - 73 / 245370 tsl 224

EX.NR:

47

Men wordt verzocht bij beantwoording datum
nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

GEHEIM

zonder de bijlage is
deze brief geclas-
sificeerd als
DIENSTGEHEIM

Aan

Net-minute

zie verzendlijst

bijlagen: zie verzendlijst

uw brief van

uw kenmerk

ons nummer
046/2/A/Geh.

onderwerp: Maandoverzicht
oktober 1978

's-Gravenhage, 12 DEC. 1978

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de
maand oktober 1978 aan, samengesteld door de
Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn
staf.

Ten aanzien van de inhoud moge ik kortheids-
halve naar de Samenvatting verwijzen.

DE CHEF VAN DE LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE
HET HOOFD SECTIE INLICHTINGEN A
DE LUITENANT-KOLONEL

C. KLOOS

GEHEIM

GEHEIM

EX nr
70

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN / VEIL

MAANDOVERZICHT

oktober 1978

GEHEIM

MAANDOVERZICHT

OKTOBER 1978

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVE

blz:

SAMENVATTING

1-2

DEEL I: OOST-EUROPAHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakt

a. Bijeenkomst Militaire Raad 3

b. Ideologische activiteiten 3-5

2. Sovjet-Unie

a. Sovjet-Finse militaire betrekkingen 6-10

3. DDR

a. Nieuwe Verdedigingswet 11-13

4. Roemenië

a. Relatie Roemenië-Sovjet Unie 14-16

5. Joegoslavië

a. Plaatsvervanger Tito 17-18

b. Relatie Joegoslavië-Sovjet Unie 18-21

Hoofdstuk B: Economie1. Sovjet-Unie

a. De handelsbetrekkingen met China 22-24

2. Bulgarije

a. Economische ontwikkelingen 25-26

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten1. Activiteiten

a. Warschaupakt algemeen 27

b. Sovjet-Unie 27

c. DDR 28

d. Tsjechoslowakije 28-30

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN / AFRIKA

1. Midden-Oosten 31-38

2. Libanon 39-45

3. Iran 46-48

DEEL III: VERRE-OOSTEN / AZIE1. China

a. Binnenlandse politiek 49-51

2. Mongolië

a. Nieuwe minister van Defensie 52-53

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Op ideologisch gebied werden in de verslagperiode diverse conferenties gehouden, waarbij alle lidstaten van het Warschaupakt waren betrokken. O.m. werden conferenties gehouden over de taak van de massamedia en de pers; op deze conferentie waren ook Cuba, Vietnam en Mongolië vertegenwoordigd.

Met betrekking tot de militaire samenwerking tussen de Sovjet-Unie en Finland, bestaat de mogelijkheid dat deze zal worden geïntensiveerd, waarbij o.m. het houden van gezamenlijke oefeningen niet uitgesloten moet worden geacht.

In de DDR is een nieuwe wet op de landsverdediging van kracht geworden, waarbij de in de praktijk gevolgde gang van zaken nu in de wet is vastgelegd. Het verschijnen van deze nieuwe wet is dan ook geen verrassing.

In de verslagperiode heeft Roemenië er nog eens duidelijk de nadruk op gelegd, dat het "noodzakelijk" is nu samen te werken met de strijdkrachten van de andere Warschaupakt lidstaten, maar tevens dat het de militaire betrekkingen met andere landen wil uitbreiden.

Ook in deze verslagperiode bleek weer dat in Joegoslavië nog steeds naarstig wordt gezocht naar een regeling voor de opvolging van Tito. Een definitieve oplossing lijkt nog steeds niet te zijn gevonden. Overigens zijn de betrekkingen met de Sovjet-Unie momenteel weer wat mee gespannen.

Het is opvallend dat ondanks de diepgaande politiek-ideologische tegenstellingen tussen de Sovjet-Unie en China, beide landen bereid blijken te zijn hun handelsbetrekkingen verder uit te bouwen.

Met betrekking tot de Warschaupakt landstrijdkrachten kan worden opgemerkt dat de oefencyclus weer is afgesloten met enkele grotere oefeningen. In de verslagperiode werd een aanvang gemaakt met de herfstpersoneelwisseling.

2. Midden-Oosten / Afrika

In de verslagperiode stond het overleg tussen Israel en Egypte centraal. Of e.e.a. tot gevolg zal hebben dat de Arabische landen zich nu nauwer aaneen zullen sluiten, dient te worden afgewacht.

3. Verre-Oosten / Azië

Het schijnt dat in China een machtsstrijd aan de gang is, waarbij partijleider Hua en vice-premier Teng nauw zijn betrokken.

DEEL I : OOST - EUROPAHoofdstuk A : Politiek1. Warschaupakt

Dienstgeheim

a. Bijeenkomst Militaire Raad

Van 16 - 19 oktober kwam in Berlijn de Militaire Raad van de Verenigde Strijdkrachten van de Warschaupakt Lidstaten bijeen onder leiding van de Opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten, MSU Kulikov. Aan de orde waren vraagstukken m.b.t. de activiteiten van de verenigde strijdkrachten. De zitting vond plaats "in een vriendschappelijke sfeer, in de geest van nauwe samenwerking en wederzijds begrip". (B-2)(G/W)

Geheim

Commentaar : Uit niets blijkt dat deze zitting méér dan een routinebijeenkomst betrof, waar de gebruikelijke programmapunten aan de orde waren. Opvallend was wel dat in persberichten ditmaal geen namen van deelnemers werden genoemd, anders dan die van Kulikov en de gastheer, DDR Mindef Hoffmann. Rond de maandwisseling wordt in aansluiting op de Militaire Raadszitting een zitting van het Militaire Comité verwacht.

Confidentieel

b. Ideologische activiteiten

Na de gebruikelijke zomerpauze vertonen de internationale ideologische activiteiten van de Warschaupakt-lidstaten sedert september een sterke opleving. Bij een eerste symposium in Modra Harmonia, Tsjechoslowakije, van 26 - 28 september, over methodologische en universele theoretische vraagstukken m.b.t. opvoeding voor een marxistisch-leninistische wereldvisie, waren alle Warschaupakt-landen met uitzondering van Roemenië vertegenwoordigd.

Vrijwel tezelfdertijd vond van 27-29 september in Warschau een conferentie over "De ontwikkeling van de democratie en verwezenlijking van mensenrechten in het socialistische maatschappij-systeem" plaats, met delegaties van de Centrale Comit es van de Communistische Partijen van alle WP-landen, Joegoslavië, Cuba, Mongolië en Vietnam en vertegenwoordigers van instituten uit Frankfurt-am-Main en Athene, op initiatief van de ideologische conferentie van het Oostblok van afgelopen februari. Opmerkelijk was de aanwezigheid van een Joegoslavische delegatie, en de openingsrede van de Poolse partijsecretaris Lukaszewicz, die de Westelijke "mensenrechten"-campagne beschreef als ideologische afzet tegen het socialisme en de progressieve krachten in de wereld. In de Joegoslavische media werd signaleerd dat tijdens de conferentie duidelijke verschillen van inzicht naar buiten traden, met name m.b.t. elementen van de Joegoslavische socialistische ontwikkeling zoals het arbeiderszelfbestuur.

Bij een tweetal conferenties stonden de massamedia en pers centraal. Van 10-12 oktober betrof dat een conferentie van leiders der nieuws- en persbureaus van de WP-landen, Cuba, Vietnam en Mongolië in Moskou, over samenwerking en hun rol bij de informatie van de publieke opinie in de wereld over de vredespolitiek van de socialistische gemeenschap. Opmerkelijk was dat van Sovjet zijde deze conferentie werd bijgewoond door onder meer partijsecretaris Zimyanin, Centraal Comité afdelingshoofden Zamyatin en Tyazhelnikov, 1e plv. afdelingshoofden Smirnov en Falin, en plv. afdelingshoofd Sevruk. Dit betreft de gehele binnen- en buitenlandse propaganda- en informatietop van de CPSU, waaruit het belang van deze conferentie blijkt. Deze conferentie werd op 16 oktober gevolgd door een conferentie in Warschau met als thema "De massa media, hun rol bij het opvoedingswerk en in de ideologische strijd". Delegaties waren aanwezig van de CP'n van alle WP-landen, Cuba, Mongolië en Vietnam.

Tenslotte vond van 23-25 oktober in Boedapest een conferentie plaats van de voor partijorganisatie verantwoordelijke partijsecretarissen van de CP'n van de WP-landen, Mongolië en Laos, en CC-leden uit Cuba en Vietnam. Onderwerp van gesprek vormde de rol en de positie van de communistische en arbeiders partijen en van de sociale organisaties in het socialistische politieke systeem. Opmerkelijk is de deelname van Laos en de uitspraak dat in "specifieke socialistische landen" het bestaan van méér dan één partij is toegestaan, zij het dat de Communistische (c.q. arbeiders) Partij in de betrokken landen uitdrukkelijk de leidende rol dient te behouden. Hierbij werd waarschijnlijk gedoeld op Polen, de DDR, Bulgarije en Tsjechoslowakijewaar naast de CP'n in naam meerdere partijen voorbestaan die samenwerken in "nationale eenheids fronten". Uit de verklaringen bleek tevens dat de rol van de overheersende CP'n versterkt dient te worden.

Gezien de aard van en de deelnemers aan de betrokken conferenties is te verwachten dat de komende tijd een opleving van de propaganda activiteiten zal plaatsvinden, mogelijk in samenhang met de verwachte bijeenkomst van het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt, en in het kader van de voortdurende ideologische strijd. Als thema's kunnen genoemd worden de Chinese opstelling in de wereldpolitiek, de Westelijke mensenrechtencampagne en de aanzwengeling van de bewapeningswedloop door het Westen, met name door de Verenigde Staten.

(C-2)(W)

GEHEIM2. Sovjet-Unie

Geheim

a. Sovjet-Finse Militaire Betrekkingen

Finland is sinds 1948 door een Verdrag over Vriendschap, Samenwerking en Bijstand met de Sovjet-Unie verbonden, zij het dat de verdragstekst zodanig is opgesteld dat Finland i.t.t. de met soortgelijke verdragen aan de Sovjet-Unie gebonden Oosteuropese landen een aanzienlijke mate van bewegingsvrijheid heeft weten te behouden. Bij dit verdrag hebben de Sovjet strijdkrachten het recht verworven "op verzoek" op Fins grondgebied op te treden als Duitsland of een met Duitsland verbonden staat Finland of via Finland de Sovjet-Unie zou aanvallen. In andere gevallen, als een al dan niet vermeende bedreiging door Duitsland (of Duitse bondgenoten) bestaat, kan de Sovjet-Unie overleg eisen. In deze context kan men ook Finse voorstellen voor een Noordse kernwapenvrije zone plaatsen, waarmede de kans op een Sovjet ingreep in Finland verkleind zou worden, alsmede de herhaaldelijk plaatshebbende onderlinge bezoeken van hoge militaire functionarissen van de twee landen. Tevens worden Finse militairen in de Sovjet-Unie opgeleid, en wordt naast Westers en materieel van eigen fabrikaat, Sovjet-materieel gebruikt.

In het kader van die militaire contacten bezocht de Sovjet-minister van Defensie, MSU Ustinov, van 10-14 juli j.l. Finland, waar hij onder meer besprekingen voerde met zijn Finse ambtgenoot Tähkämaa, de Opperbevelhebber van de Finse strijdkrachten Generaal Sutela, president Kekkonen en premier Sorsa. Eerder was Ustinov in 1964 als vice-premier in Finland, terwijl in 1971 voor het laatst een Sovjet Mindef in Finland was. Tijdens zijn recente bezoek benadrukte Ustinov in een rede het belang van de bilaterale militaire ontmoetingen om "in het militaire vlak het vertrouwen te verdiepen". terwijl Tähkämaa in zijn rede wees op de belangrijke toename van het vermogen van de Finse strijdkrachten door de aankoop van Sovjet luchtdoelra - ketten (SA7/STRELA) en jachtvliegtuigen (MIG-21bis) FISHBED N).

GEHEIM

GEHEIM

Tijdens zijn bezoek bezocht Ustinov een aantal militaire installaties en industrieën (vooral defensie-gerichte bedrijven).

In samenhang met Ustinov's bezoek riep het Finse communistische blad TIEDONANTAJA medio juli op tot nauwere militaire samenwerking tussen Finland en de Sovjet-Unie, en tot het houden van gezamenlijke manoeuvres van Finse en Sovjet troepen. Op dat tijdstip werd hieraan zowel in als buiten Finland weinig aandacht geschonken, hoewel bekend was dat dit Stalinistische blad op enigerlei wijze "bevoegd" was deze eisen naar buiten te brengen.

Door TIEDONANTAJA werd die samenwerking aangeduid als logisch uitvloeisel van het Sovjet-Finse vriendschapsverdrag.

In september kwam dit thema mede naar aanleiding van de grensontmoeting tussen de Finse president Kekkonen en de Sovjet premier Kosygin, en in samenhang met Generaal Sutela's bezoek aan de Sovjet-Unie, buiten Finland in de belangstelling, waarbij gesuggereerd werd dat de Sovjet minister van Defensie Ustinov het voorstel voor gezamenlijke militaire oefeningen had gedaan tijdens zijn bezoek aan Finland in juli. Onder meer zou Ustinov het thema tijdens een diner voor 30-40 personen in de Sovjet ambassade hebben aangesneden. De publikatie in TIEDONANTAJA zou, in die context, bedoeld zijn geweest als proefballon om de Finse reacties te testen en eventueel tijdens het bezoek met een formeel voorstel te komen. Berusting in de coördinatie van opleidingen en het houden van gezamenlijke oefeningen zouden, volgens de niet-Finse bronnen, inhouden dat Finland indirect een associatie met het Warschaupakt aanging. E.e.a. zou neerkomen op een nieuwe fase van "finlandisering" waarbij de Finse vreedzame neutraliteitspolitiek zou instorten en het internationale machts-evenwicht in groter verband ernstig verstoord zou worden.

GEHEIM

Vervolgens bezocht de Opperbevelhebber van de Finse strijdkrachten, Generaal Sutela, van 18-27 september de Sovjet-Unie op uitnodiging van Sovjet Mindef Ustinov. Dit bezoek betrof Moskou en het Zwarte Zee gebied, en tijdens het bezoek werd tussen Sutela en de Sovjet CGS/1e Plv. Mindef MSU Ogarkov een "overeenkomst over de ontwikkeling van contacten tussen de Finse en Sovjet strijdkrachten" gesloten, in aanwezigheid van onder meer Mindef Ustinov. Dit "Plan voor Activiteiten" voor 1978/79 is volgens de Finse pers de eerste overeenkomst van zijn soort tussen de Finse en Sovjet strijdkrachten. Het bevat de hoofdlijnen voor "toekomstige contacten tussen militaire leiders, marine en luchtmachteenheden en militaire scholen, en dergelijke activiteiten".

Dit laatste zou volgens Finse militaire autoriteiten verwijzen naar uitwisselingen van militaire muziekgroepen en sportteams, waar al eerder overeenstemming over was bereikt. Buiten de openbaarheid werd gehouden, dat diepgaander over een Sovjet voorstel over opleiding van jonge Finse officieren in de Sovjet-Unie zou zijn gesproken en dat het vraagstuk van een verdergaande standaardisering van wapens en uitrusting van de Finse strijdkrachten aan de orde zou zijn geweest.

De laatste fase in deze kwestie had medio oktober zijn beslag, toen de Finse Mindef Tähkämäa voor het Finse parlement verklaarde dat gemeenschappelijke manoeuvres of andere vormen van militaire samenwerking met de Sovjet-Unie onverenigbaar zijn met de Finse "internationale opstelling". Bij deze gelegenheid verklaarde hij dat i.t.t. beweringen van Westelijke kranten het thema überhaupt niet ter sprake was gekomen tijdens Ustinovs bezoek, dat een "normaal contact tussen twee vriendschappelijk met elkaar omgaande landen" betrof, voorbijgaand aan het feit dat de kwestie voor het eerst in een Fins blad aan de orde was gesteld. Het betrokken blad heeft bovendien nadien olie op het vuur gegooid door te verklaren dat e.e.a. zou samenhangen met de versterkte NAVO activiteiten in Noorwegen, waarbij opgemerkt dient te worden dat TIEDONANTAJA de reputatie

heeft spreekbuis van Moskou te zijn. (C-2)(R/GR/W)

Commentaar: Niettegenstaande de besliste en overtuigende wijze waarop de Finse minister van Defensie Tähkäämaa voor het Finse parlement gemeenschappelijke Sovjet-Finse manoeuvres en andere vormen van militaire samenwerking afwees, bestaat dezerzijds de indruk dat toch besloten is tot enige verdieping van de bilaterale militaire betrekkingen. Mogelijk echter gaat deze verdieping onder invloed van de binnen- en buitenlandse kritiek nu minder ver dan aanvankelijk was voorgenomen. Op te merken is namelijk dat Finse militairen al langer opleidingen in de Sovjet-Unie volgen en dat allang Sovjet militair materieel wordt gebruikt, hetgeen kennelijk niet onder de door Tähkäämaa afgewezen militaire samenwerking valt. Opvallend is ook dat het door Sutela in Moskou gesloten akkoord uitdrukkelijk verwijst naar contacten tussen marine- en luchtmacht-eenheden, welke al langer in de vorm van vlootbezoeken en luchtmachtuitwisselingen plaatsvinden, terwijl contacten tussen de grondstrijdkrachten niet als zodanig genoemd worden. Gezien de gebruikte term "soortgelijke activiteiten" kunnen uitwisselingen van de grondstrijdkrachten, en eventuele gezamenlijke of gecoördineerde oefeningen aan weerszijden van de grens niet zonder meer worden uitgesloten. Gelet op de ontwikkelingen rond Spitsbergen en de Sovjet-Noorse betrekkingen (zie MO 6/78, 7/78), gezien de uitlatingen hierover in TIEDONANTAJA en de Finse opstelling in internationale politieke ontwikkelingen ware rekening te houden met een toename van de Sovjet druk op Finland. Dit kan met name actueel worden als de bejaarde Finse president Kekkonen, die als stabiliserende factor geldt, mocht komen te overlijden.

Vooralsnog lijkt het voorbarig te spreken van een "nieuwe fase van Finlandisering", laat staan van een "Polonisering" van Finland zoals in sommige persartikelen is gebeurd.

Confidentieel

3. DDRa. Nieuwe Verdedigingswet

Per 1 november treedteen nieuwe "Wet over de Landsverdediging van de DDR" in werking, die op 31 oktober door de Volkskammer, het Oostduitse parlement, werd aangenomen en die oudere wetgeving over de Nationale Defensieraad, Verdediging en Civiele Verdediging vervangt, en in zich verenigt. Met name opname van de Civiele Verdediging verdient hierbij aandacht, mede gelet op een toespraak van Mindef Lrgen Heinz Hoffmann.

Volgens Hoffmann houdt de nieuwe verdedigingswet verband met de invoering van de nieuwe grondwet van 1974, met het nieuwe Sovjet-Duitse Vriendschapsverdrag van 1975, met de Slotakte van Helsinki en met het partijprogramma van de SED van 1976. Hiermede wil, volgens Hoffmann, gezegd zijn dat de nieuwe wet de huidige en toekomstige ontwikkelingstoestand van de DDR weerspiegelt. Het DDR dagblad "Neue Zeit" voegde hieraan toe dat voor de nieuwe wet geen "directe, actuele aanleiding" bestond, in internationaal politieke zin. Dit laatste ondanks het feit dat Hoffmann in samenhang met het Volkskammer "debat" over de wet, de maatregelen ter versterking van de NAVO-strijdkrachten, waartoe tijdens de recente NAVORAAD vergadering in Washington werd besloten, fel bekritiseerde. Daarbij meende hij dat de internationale toestand zich heeft "verscherpt".

In de preambule van de nieuwe wet wordt uitdrukkelijk gewezen op het nauwe bondgenootschap van de DDR met de Sovjet-Unie en de andere staten van de "Socialistische Gemeenschap", in welk verband Hoffmann opmerkte:

"Wir organisieren sie (die Landesverteidigung) als festen Bestandteil unserer sozialistischen Gesellschaftsordnung, der Macht der Arbeiter und Bauern. Wir organisieren sie im unverbrüchlichen Bündnis mit der Union der Sozialistische Sowjetrepubliken auf der Grundlage des Vertrages über Freundschaft, Zusammenarbeit und gegenseitigen Beistand vom 7. Oktober 1975. Die Verteidigung unseres Landes ist fest verankert im System der Freundschafts- und Beistandsverträge mit den anderen Bruderstaaten. Sie ist Teil der kollektiven Anstrengungen der sozialistischen

Verteidigungsgemeinschaft Europas. Das sind überaus wichtige Garantien für die Stärke und Zuverlässigkeit aller unserer Schutz- und Sicherheitsmassnahmen."

In een rede van afgevaardigde Kaiser voor het Comité voor de Nationale Verdediging en het Juridische Comité van de Volkskammer werd hieraan toegevoegd:

"Das überarbeitete und neugefasste Verteidigungsgesetz trage den Erfordernissen Rechnung, die aus der immer engeren Zusammenarbeit der Staaten des Warschauer Vertrages und ihrer Armeen erwachsen".

Ten aanzien van de taak van de industrie met betrekking tot de landsverdediging, wordt in para. 7 vermeld dat de Volkshuishouding zodanig geleid en gepland moet worden "dat de landsverdediging te allen tijde economisch veilig wordt gesteld".

In para. 8 wordt in de wet onder meer gewezen op voorraadvoorziening ten behoeve van de landsverdediging, terwijl in para. 13 gesteld wordt: "Leveranties, Diensten of andere Maatregelen volgens deze Wet kunnen ook ten behoeve van de Strijdkrachten van de Verbonden Staten plaatsvinden". (B-2)(R/W)

Commentaar: Grondwetten van socialistische staten worden geacht een afspiegeling te zijn van de maatschappelijke ontwikkelingsfase waarin de betrokken landen zich bevinden. Dit betekent dat bij of na de overgang naar een nieuwe ontwikkelingsfase een nieuwe grondwet wordt ingevoerd die de nieuwe fase moet onderbouwen. In samenhang met die grondwetswijziging en de verdere ontwikkeling naar het einddoel van een communistische gemeenschap moeten dan meestal ook die wetten veranderd worden die direct met de grondwet verbonden zijn, zoals bijvoorbeeld met name wetten t.a.v. de nationale verdediging. In die zin vormt de nieuwe DDR Verdedigingswet geen verrassing. Opname van de Civiele Verdediging in de wet is voor de DDR een nieuwigheid, doch dit weerspiegelt evenals de rest van de wet de feitelijk gegroeide situatie, waarin de civiele verdediging een integraal bestanddeel van het defensiegebeuren vormt.

Ten aanzien van de taak van de industrie bij de landsverdediging toont para. 7 in de nieuwe verdedigingswet overduidelijk aan dat de industriële sector in de socialistische staten primair defensie-gericht is, d.w.z. afgestemd op militaire productie of productie ten behoeve of ten gunste van het militaire apparaat. Ook blijkt uit de nieuwe wet, en uit de redes van Hoffmann en Kaiser overduidelijk dat het Oostduitse defensie-apparaat met handen en voeten gebonden is aan de "socialistische defensiegemeenschap van Europa", d.w.z. het Warschaupakt. In deze context is van belang dat de "Kampfgruppen der Arbeiter", de betrekkelijk zwaar bewapende DDR bedrijfsmilitia die als enige militaire organisatie van de DDR niet aan het Warschaupakt ondergeschikt is, buiten de nieuwe verdedigingswet zijn gehouden.

Overigens valt ook op dat het Warschaupakt als zodanig in de redes en wet in vergelijking met de bilaterale vriendschaps- en bijstandsverdragen van de DDR met de andere socialistische staten, en vooral de Sovjet-Unie, een ondergeschikte rol wordt toebedeeld. Dit weerspiegelt het feit dat de bilaterale verdragen, vooral die met de Sovjet-Unie een belangrijke basis vormen voor de Oost-europese militaire samenwerking.

In dit kader wordt gewezen op de Warschaupakt voorstellen om beide militaire bondgenootschappen (NAVO, WP) op te heffen, waarbij feitelijk het WP i.t.t. de NAVO door het netwerk van bilaterale verdragen zou blijven voortbestaan.

4. Roemenië

Dienstgeheim

a. Relatie Roemenië-Sovjet Unie

Van 13 tot 15 oktober bezocht de Sovjet minister van Buitenlandse Zaken Gromyko uit hoofde van zijn Politbureau lidmaatschap, tezamen met de voor buitenlandse en interpartij betrekkingen verantwoordelijke partijsecretarissen Ponomarov en Rusakov, onverwacht Roemenië. Tijdens de besprekingen met hoge Roemeense functionarissen, o.w. partijleider-president Ceausescu en minister van Buitenlandse Zaken Andrei, kwamen vraagstukken betreffende bilaterale partij- en staatsbetrekkingen aan de orde, evenals problemen in het internationale vlak en in de communistische wereldbeweging. In persmededelingen werd onder meer gesteld dat de Sovjet-Unie en Roemenië de vastbeslotenheid benadrukten om gezamenlijk met andere Warschaupakt-landen hun bijdrage aan de zaak van de ontspanning, veiligheid en samenwerking tussen staten, en van de vrede in Europa, te vergroten. Vervolgens werd een aantal specifieke "doelstellingen" aangegeven, waaronder de bevordering van de eenheid van de communistische wereldbeweging op elke mogelijke wijze, en werd door de Sovjet-Unie geconstateerd dat de besprekingen in een zakelijke, open en kameraadschappelijke sfeer plaatsvonden. Van Roemeense zijde werd gemeld dat de delegaties verklaarden dat Roemenië en de Sovjet-Unie "actief zullen bijdragen aan de uitvoering van de bepalingen van de CVSE Slotakte, ..., en aan de voorbereiding van de volgende (CVSE-) bijeenkomst in Madrid". Tevens werd gesteld dat de besprekingen plaatsvonden in een oprechte, kameraadschappelijke werksfeer. (C-2)(GR/W)

Confidentieel

Commentaar: Omdat het bezoek van Gromyko c.s. als vriendschapsbezoek werd aangeduid was formeel geen slotcommuniqué vereist en is ook geen slotcommuniqué uitgegeven. De door de officiële persbureaus van Roemenië en de Sovjet-Unie verstrekte mededelingen vertonen echter een grote mate van gelijkheid, waardoor inhoudelijk wel van een soort slotcommuniqué sprake is, zij het dat e.e.a. gebrek aan overeenstemming verraadt.

Opvallend is daarbij dat de Roemeense pers-mededeling omvangrijker is in verband met een verdergaande uitwerking van de besproken zaken, en dat zich accentverschillen voordoen. Concreet valt het duidelijkst een verschil op te merken bij het punt over de sfeer der besprekingen, welke in de Sovjet beschrijving "koeler" overkomt. Overigens duiden de gebruikte bewoordingen op duidelijke zakelijke en inhoudelijke meningsverschillen.

Gelet op de Sovjet-Roemeense spanningen inzake de Roemeense toenadering tot China en Hua Kuo Feng's bezoek aan Roemenië valt op dat China nergens genoemd wordt en slechts indirect aan de orde komt waar aandacht aan de communistische wereldbeweging besteed wordt, welk thema overigens ook betrekking heeft op Sovjet-Roemeense verschillen van inzicht m.b.t. het Eurocommunisme. Gezien de uitdrukkelijke verwijzing naar het Warschaupakt is aan te nemen dat de verwachte zitting van het Politiek Consultatief Comité aan de orde is geweest, waarbij dan met name druk op Roemenië zou zijn uitgeoefend meer in het gareel te lopen.

De aan de media verstrekte mededelingen bieden op dit punt geen uitsluitel doch doen wel vermoeden dat Roemenië op enkele punten concessies heeft moeten doen, waarbij de verslechterde binnenlandse toestand en de nasleep van de Pacepa-affaire mogelijk van invloed zijn geweest.

Anderzijds duiden opmerkingen dat landen zelf hun ontwikkelingskoers kunnen bepalen en dat het slotdocument van de Europese CP'n Conferentie van 1976 belangrijk is, op een zekere Sovjet tegemoetkomendheid.

Bij dit alles zijn de laatste maanden meerdere aanwijzingen te bespeuren dat Roemenië in het militaire vlak mogelijk weer iets sterker bij het Warschaupakt betrokken raakt, maar dit is in het verleden (in 1976 b.v.) wel vaker geconstateerd in situaties

van oplopende meningsverschillen tussen Roemenië en de SU wanneer Boekarest zich daarvoor gedwongen voelde althans verbaal adhesie te betuigen aan het WP.

In dit kader is dan ook een rede van Ceausescu van 15 september van belang. Daarin stelde hij dat het duidelijk noodzakelijk is om de samenwerking met de legers van de Warschaupakt lidstaten te versterken en om in het oog te houden dat in geval van agressie tegen enige socialistische staat in Europa Roemenië aan zijn verplichtingen zal moeten voldoen. Tegelijk benadrukte hij echter dat Roemenië ook de militaire betrekkingen en ervaringsuitwisseling met de strijdkrachten van andere, zelfs alle, socialistische staten uitbreidt, en dat het ook nodig is de betrekkingen met de strijdkrachten van ontwikkelingslanden en andere staten te ontwikkelen.

Hiermede is mede bedoeld op China, en wordt duidelijk gemaakt dat Roemenië zich militair niet uitsluitend op de Sovjet-Unie en het Warschaupakt wil richten, hetgeen ook tot uitdrukking komt in militaire delegatie uitwisselingen met o.m. China, Noord-Korea en Italië, naast militaire bezoeken van en aan de Sovjet-Unie en andere WP-landen.

Confidentieel

5. Joegoslaviëa. Plaatsvervanger Tito

Tijdens de 7e Zitting van het Presidium van de Joegoslavische Communisten Bond, die op 19 oktober onder voorzitterschap van Tito plaatsvond, werd Presidium-lid Branco Mikulic voor een jaar tot voorzitter van het Presidium gekozen. Dit houdt in dat hij bij afwezigheid van de nu 86-jarige JCB-president Tito de Presidium-zittingen zal voorzitten, welke taak tot dusver berustte bij Presidium-secretaris Dolanc. Tevens zal de Presidium-voorzitter "die functies uitoefenen welke men hem toevertrouwt. De nu 50 jaar oude Mikulic stamt uit Bosnië, en wordt als dogmaticus en voorstander van een strakke partijdiscipline in binnenlandse zaken gezien, met name t.o.v. nationalisten en dissidenten. Hij heeft eerst sedert juni j.l. zitting in het JCB Presidium, en was voordien president van de Communistische Partij in Bosnië-Herzegowina. (B-2)(R/W)

Commentaar : De benoeming van Mikulic tot voorzitter van het partij-presidium komt op een tijdstip dat van meerdere zijden gemeld wordt dat president Tito's gezondheidstoestand in toenemende mate te wensen overlaat, zij het dat van duidelijke fluctuaties sprake is. Een samenhang hiermede lijkt daarom waarschijnlijk, en opvallend is dat kennelijk naar analogie met de presidentiële raad op staatsniveau gekozen is voor een roterend voorzitterschap, d.w.z. dat de leiding achtereenvolgens bij vertegenwoordigers van ieder der zes republieken en der twee autonome provincies zal berusten. Voor de continuïteit en stabiliteit van de beleidsvoering kan dit nadelige gevolgen hebben, zij het dat de functie van presidium-secretaris, waar de informatie- en beleidsvoeringslijnen van de JCB samenkomen, in

beginsel vast bij één man, Dolanc, blijft berusten. Diens positie is door de instelling van dit wisselende voorzitterschap daarom wellicht versterkt, niettegenstaande het feit dat hij nu zijn functie als plaatsvervangend voorzitter naast Tito heeft verloren. Daartegenover kan gesteld worden dat de krachtige persoonlijkheid van Mikulic mogelijk duidt op een verzwakking van Dolanc's positie, temeer daar binnen de partij weerstanden jegens Dolanc bestaan die met name in de persoon Mikulic naar buiten zijn gekomen. Dit kan betekenen dat men d.m.v. de benoeming van een Presidium-voorzitter naast de Presidium-secretaris ernaar streeft beide kringen tevreden te stellen en tot samenwerking te brengen. Dit kan echter betekenen dat indien Tito op korte termijn mocht overlijden wellicht een tweespalt kan optreden, waarbij mogelijk de interne stabiliteit en onafhankelijke positie van Joegoslavië t.o.v. de Sovjet-Unie in gevaar kunnen komen. Mocht Tito meer tijd vergund zijn en mocht een minder uitgesproken persoon dan Mikulic Presidium-voorzitter worden, dan kan de nieuwe functie mogelijk stabiliteitsbevorderend werken.

b. Relatie Joegoslavië-Sovjet Unie

In een artikel in het Joegoslavische politieke weekblad NIN werd eind september een belangwekkend artikel gewijd aan de Sovjet-Joegoslavische betrekkingen. De directe aanleiding vormde de Sovjet kritiek op Joegoslavië in verband met het bezoek van de Chinese partijleider Hua Kuo-feng eind augustus, doch het was mede ingegeven door de Sovjet opstelling ten aanzien van de niet-gebonden beweging en Joegoslavische kritiek op de Sovjet rol in Afrika. De teneur van het artikel was dat de „achtste“ jaren van de decennia veelvuldig worden gezien als

"fatale jaren" in de betrekkingen tussen de twee landen en partijen. Hierbij werd herinnerd aan de breuk van 1948, de verkoeling in de betrekkingen in 1958 na een korte opbloei, en de felle afwijzing van het Sovjet en Warschaupakt optreden tegen Tsjechoslowakije in 1968. Zelfs ging NIN terug naar 1928 (oprichting CP in Zagreb door Tito op basis eigen koers) en 1938 (consolidatie Joegoslavische CP) waarbij Tito zich feitelijk onafhankelijk van de Comintern opstelde.

De huidige "crisis" wordt het best gesymboliseerd door het afzeggen van een bezoek van Sovjet Politbureau kandidaatlid, RSFSR Premier, Solomentsev aan Joegoslavië, en de afzegging van een voorgenomen bezoek van Tito aan de Sovjet-Unie. Andere bezoeken vonden echter voortgang, waaronder met name dat van een Sovjet regeringsdelegatie o.l.v. vice-premier Arkhipov, tevens co-voorzitter van het Sovjet-Joegoslavische Intergouvernementele Comité voor Economische en Wetenschappelijk-technische Samenwerking, van 5-8 oktober. Tijdens dit bezoek werden de "Birac" aluminium fabriek en "Vlasenica" bauxietmijn bij Zvornik (Bosnië-Herzegovina) ceremonieel in gebruik gesteld, terwijl op hoog niveau besprekingen over de verdere ontwikkeling van economische samenwerking werden gevoerd.

(B-2)(W)

Geheim

Commentaar : De publicatie van bedoeld artikel maakt duidelijk dat de Sovjet-Joegoslavische betrekkingen momenteel gespannen zijn, in weerwil van officiële verklaringen dat de betrekkingen zich gunstig en normaal ontwikkelen. Deze verslechtering van de betrekkingen geldt met name de als belangrijk te beschouwen partijbetrekkingen. M.b.t. die partijrelaties is het interessant dat in de gesprekken tussen Tito en de Chinese partijleider Hua Kuo-feng in augustus beiden het erover eens waren dat centrumvorming in de communistische beweging krachtig moet worden afgewezen. Daarentegen lijkt

e.e.a. in mindere mate de staatkundige betrekkingen te hebben geraakt. Het feit dat Solomentsev Joegoslavië niet kon, of mocht, bezoeken en Arkhipov wél, vormt hiervoor een van de aanwijzingen. Overigens viel wel op dat Arkhipov, voor zover bekend, niet met Tito heeft gesproken, en dat Arkhipov, c.s. de ingebruikstelling van een aluminium-fabriek en bauxietmijn bijwoonden. Dit laatste is van belang omdat de Sovjet-Unie herhaaldelijk pogingen in het werk heeft gesteld uitbreiding van de Joegoslavische aluminium en/of bauxiet leveranties aan de Sovjet-Unie te verkrijgen, met als mogelijke tegenprestatie de levering van militair materieel. In hoeverre Arkhipov's aanwezigheid verband houdt met mogelijke Joegoslavische concessies is niet duidelijk, doch e.e.a. staat in schril contrast met het bezoek van de Joegoslavische minister van Defensie Lrgen. Ljubicic aan de Verenigde Staten, tijdens welk bezoek gesproken is over de leverantie van uitrusting w.o. ammunitie, kleine wapens, vliegtuigmotoren, radio- en radarapparatuur. Dit zou hooguit beperkte hoeveelheden betreffen daar Joegoslavië meer geïnteresseerd is in technologie-verwerving en licentiebouw (al dan niet met eigen modificaties). Bovendien zou Joegoslavië belangstelling hebben getoond voor een aantal geleide wapens, met name anti-tank wapens en wapens tegen oppervlakte schepen ter verdediging tegen conventionele aanvallen. Van de zijde van het Joegoslavische ministerie van Buitenlandse Zaken is ontkend dat hieraan politieke betekenis kan worden toegekend. In samenhang met de de laatste tijd veelvuldig plaatsvindende

politieke, economische en militaire contacten met onder meer China kan echter worden gesteld dat de Joegoslavische aankopen in de VS dienen ter ondersteuning van de niet-gebonden opstelling van Joegoslavië, terwijl ze tegelijkertijd duiden op een zekere ongerustheid aan Joegoslavische zijde ten aanzien van de Sovjet bedoelingen.

Hoofdstuk B: Economie1. Sovjet-Unie

Confidentieel

a. De handelsbetrekkingen met China

De omzet van de handel tussen de SU en China is volgens Sovjet statistische gegevens in de eerste zes maanden van dit jaar in vergelijking met dezelfde periode in 1977 met zo'n 30% gestegen (van 93,5 naar 119,9 miljoen roebel).

De Chinese export naar de SU nam in de eerste helft van dit jaar driemaal zo snel toe als de import uit de SU (resp +40% en +13%). Het Chinese handelssurplus zal dit jaar dan ook mogelijk de (omgerekend) 17 miljoen dollar van 1977 in sterke mate gaan overtreffen. (B-3)(W,G)

Commentaar: De aanzienlijke uitbreiding van de handel geeft aan, dat ondanks de diepgaande politiek-ideologische tegenstellingen tussen de twee landen, beide partijen bereid blijken de handelsbetrekkingen te continueren, en zelfs uit te bouwen. Wel moet hieraan worden toegevoegd, dat de waarde van de totale Sovjet-Chinese handel minder dan 1% van de gehele handel van de SU uitmaakt en slechts ongeveer 3% van de Chinese handel met het buitenland. De betekenis van voornoemde stijging wordt nog verder gerelativeerd door de door het Chinese persbureau NCNA bekendgemaakte cijfers over de stijging van de Chinese buitenlandse handel in zijn totaliteit in de eerste zes maanden van dit jaar. In vergelijking met dezelfde periode van 1977 was namelijk de export met 28,5% en de import met maar liefst 60% toegenomen.

Tevens kan worden opgemerkt, dat ondanks de toename in de handel tussen beide landen het onwaarschijnlijk moet worden geacht dat de totale waarde van de handel de voor geheel 1978 geplande 483 miljoen dollar zal halen.

De feitelijke omzet van de handel tussen de SU en China blijft meestal beneden het vastgelegde streefcijfer. Zo bedroeg de totale handelswaarde vorig jaar 338 miljoen dollar, hetgeen ruim 70 miljoen dollar (oftewel 17%) onder het geplande bedrag van 410 miljoen dollar lag. Zou dit percentage ook dit jaar gaan gelden, dan zou de totale handel in 1978 ongeveer 400 miljoen dollar bedragen (en daarmee die van vorig jaar met zo'n 20% overtreffen).

De Chinese export naar de SU zal wat betreft de samenstelling ervan weinig afwijken van die in voorafgaande jaren en voornamelijk bestaan uit textiel-, landbouwprodukten (vooral fruit) en diverse produkten van de lichte industrie. De Chinese export draagt bij tot de bevoorrading van de afgelegen gebieden in de SU. China importeert primair industriële produkten ten behoeve van de beoogde modernisering en ontwikkeling van de Chinese economie. Deze import zal dit jaar - zo is aangekondigd - onder meer omvatten:

5 ANTONOV-transportvliegtuigen, 5 à 7 helicopters, ongeveer 2000 lichte (tot 5 ton) en 600 à 800 medium (tot 15 ton) trucks en verschillende typen landbouwuitrusting.

De handel tussen de SU en China blijft nog duidelijk achter bij die tussen China en Roemenië. Deze bedroeg in 1977 600 miljoen dollar (en zal dit jaar met zeker 20% toenemen).

In de komende drie jaar is een verdubbeling van de totale handelssomzet tussen China en Roemenië niet uitgesloten. De economische betrekkingen met Roemenië lijken dan ook samen met die met Joegoslavië, waarvan de handel met China dit jaar zal verdubbelen tot 200 miljoen dollar en in 1980 mogelijk een omvang van ongeveer 500 miljoen dollar zal bereiken, in het moderniseringsstreven van de Chinese

leiders een veel voornamere plaats in te nemen dan de handelsrelaties met de SU. Politieke redenen zullen hier niet vreemd aan zijn.

Confidentieel

2. Bulgarijea. Economische ontwikkeling

Uit officiële gegevens over de economische ontwikkeling in Bulgarije in de eerste zes maanden van dit jaar kan worden afgeleid, dat de teruggang in de economische groei nog niet tot staan is gebracht. Zo nam de industriële produktie in deze periode met slechts 5,9% toe, terwijl in het economische plan voor 1978 een stijging van 7,7% was gepland. Ondanks de hoge prioriteit die door de Bulgaarse leiders aan de ontwikkeling van de industrie wordt toegekend, moet het in het licht van deze teleurstellende produktiestijging vrijwel uitgesloten worden geacht, dat de doelstelling van het Vijfjarenplan, te weten een gemiddelde jaarlijkse groei van de industriële produktie met 9,2%, nog verwezenlijkt kan worden. De resultaten die in 1976 en 1977 werden geboekt (resp + 8% en +6,8%) hadden de kansen daarop reeds aanzienlijk verkleind.

Hoewel voor wat betreft de landbouw nog geen gegevens voorhanden zijn, lijkt het niet waarschijnlijk dat het plandoel voor 1978, te weten een groei van de landbouwproduktie met 5%, gerealiseerd zal worden. Teleurstellende resultaten in de agrarische sector zullen voor een deel kunnen worden toegeschreven aan ongunstige weersomstandigheden in het begin van de zomer. Anderzijds moet erop worden gewezen, dat ook organisatorische moeilijkheden welke verband houden met de op dit gebied opgevoerde hervormingen (de zgn "agro-industriële complexen") in belangrijke mate lijken te blijven bijdragen aan de achterblijvende ontwikkeling van de landbouw. De in het voorjaar doorgevoerde wijzigingen in de onder meer met het landbouwbeleid belaste politieke leiding van Bulgarije hebben daar tot dusver weinig aan kunnen veranderen.

GEHEIM

Op het gebied van de buitenlandse handel, waar voor 1978 een omzetsstijging van 11,5% is voorzien, is de groei van de export achtergebleven bij de verwachtingen. Het tekort op de handelsbalans en de Bulgaarse (harde valuta) schuldenlast zullen waarschijnlijk nog verder zijn toegenomen. De "debt service ratio" (rente en aflossingen (van kredieten) als percentage van de "harde valuta"-export) is reeds hoger dan die van de overige Comecon-landen en bedraagt ruim 50%.

Ondanks het nog immer vrij hoge groeipercentage op het gebied van de industriële produktie, zijn de vooruitzichten voor de Bulgaarse economie vrij ongunstig. Immers, behalve met problemen op het gebied van de buitenlandse handel, die de invoer van Westerse investeringsgoederen negatief beïnvloeden, wordt Bulgarije met een stagnerende groei van de arbeidsproduktiviteit, met een in betekenis toenemend tekort aan arbeidskrachten en met groeiende moeilijkheden op het gebied van de energievoorziening gekonfronteerd. De verandering van het planningssysteem dat in april 1978 door de Bulgaarse CP werd goedgekeurd, lijkt aan de oplossing van voornoemde vraagstukken bovendien weinig te kunnen bijdragen.

Hoofdstuk C : Landstrijdkrachten

Geheim

1. Activiteitena. Warschaupakt Algemeen

Voornamelijk als gevolg van de herfstpersoneelwisseling bij de Warschaupakt-lidstaten, was de oefen/opleidingsactiviteit in de Centrale Sector gedurende de verslagperiode slechts gering. Hoewel de personeelsrotatie bij het afsluiten van dit overzicht nog in volle gang was, kon uit de beschikbare informatie worden opgemaakt dat het een normale periodiek terugkerende operatie betrof met zowel dienstverlatend als nieuw instromend personeel.

Eveneens werd gedurende de verslagperiode, door militairen van de WP-lidstaten weer actief deelgenomen aan de oogstwerkzaamheden.

Van 16 - 19 okt vond in Oost Berlijn een bijeenkomst plaats van de Militaire Raad van het Warschaupakt onder voorzitterschap van de Opperbevelhebber der Verenigde Strijdkrachten, MSU Kulikov.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn tijdens de bijeenkomst vraagstukken betreffende de komende oefen/opleidingsperiode aan de orde geweest.

b. Sovjet-Unie

Vrij kort na het verschijnen van de demobilisatieorder van het ministerie van Defensie op 26 sept. '78 werd een aanvang gemaakt met de herfstpersoneelwisseling, zowel in de Sovjet-Unie als bij de Sovjet Groepen van Strijdkrachten. Aanvankelijk vond het transport van en naar de Groepen van Strijdkrachten plaats per trein en over de weg, doch vanaf 15 okt werd eveneens een aanvang gemaakt met de luchttransportfase, waarmee het grootste deel van het personeel wordt vervoerd.

c. DDR

(1) GSVG

Vermoedelijk als afsluiting van de oefenperiode en ter controle van het bereikte resultaat vond van 10 - 12 okt. j.l. bij de GSVG een oefening (demonstratie) plaats door een gemechaniseerd infanterieregiment van 207 Mechdiv/ 3 StLr. De oefening (demonstratie), welke werd gesteund door artillerie van de divisie en genie en verbindingseenheden van het leger, vond plaats op de Letzlingerheide en het oefenterrein Altengrabow. De leiding was in handen van Staf 3 StLr/GSVG. De belangrijkste elementen van de oefening (demonstratie) waren: de aanval, het oversteken van een waterhindernis, een opmars over tenminste twee assen, het inrichten van de verdediging en het scherpschieten door artillerie.

Delen van de oefening (demonstratie) werden bezocht door een groot aantal generaals.

(2) NVA

Op 7 okt vond in Oost Berlijn een militaire parade plaats ter gelegenheid van de "Nationale Dag" van Oost Duitsland. Tijdens de parade werd geen nieuw materieel getoond.

d. Tsjechoslowakije

In de periode van 17 t/m 25 okt vond in Tsjechoslowakije, op het oefenterrein Mesto Libava een optreden plaats door eenheden van het Zuid West Front.

Het gehele optreden werd verdeeld in drie fasen t.w.

- van 17 t/m 19 okt het inrichten van straalzenderverbindingsposten, de aankomst van deelnemende eenheden en het innemen van uitgangsposties;
- van 20 t/m 22 okt. voorbereidingsfase met verkenningen, vooroefeningen, het inschieten van artillerie, gevechtsschieten door tanks en infanterie en het voorbereiden van een rivierovergang door genieeenheden;
- van 23 t/m 25 okt. het uitvoeren van de eigenlijke oefening welke, voorzover bekend, een sterk demonstratiekarakter droeg.

Het verloop van de eigenlijke oefening verliep globaal als volgt:

Op 23 okt. werd een aanval uitgevoerd door een gemechaniseerd infanterieregiment, versterkt met tanks en artillerie. Veel aandacht werd hierbij besteed aan de elementen vuur en beweging.

N.b. Het gemechaniseerde infanterieregiment behoorde waarschijnlijk tot 19 Mechdiv/ 1 Lr, terwijl uit vage informatie zou kunnen worden afgeleid dat de versterking door tankeenheden bestond uit een Sovjet (TsGV) eenheid met T-62 tanks. De artilleriesteun werd gevormd door zowel conventionele als raketartillerie.

Na de aanval volgde een consolidatie, waarbij door genie-eenheden enkele veldversterkingen werden aangelegd w.o. mogelijk mijnevelden. Tijdens de consolidatie werd door politieke officieren veel aandacht besteed aan het psychologische element.

N.b. Hierbij kan gedacht worden aan politieke motivatie. Vermoedelijk in de nacht van 24 - 25 okt. werden zowel de verdediging als de aanval bij nacht beoefend, waarbij eveneens beschermende maatregelen, in het kader van optreden onder N en C-omstandigheden, werden genomen.

N.b. Het is niet geheel duidelijk of de nachtaanval door of tegen het versterkte mechregiment werd uitgevoerd. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat het een vijandelijke tegenaanval betrof.

Op 25 okt. besliste de regimentscommandant tot de aanval over te gaan. Deze beslissing werd gevolgd door het plannen van de samenwerking tussen verbonden wapens en de bevelsprocedure. De aanval vond plaats tegen een vluchtig ingerichte vijandelijke verdediging en werd voorafgegaan door een artilleriebeschieting. Als onderdeel van de aanval werd een waterhindernis overschreden en werden doorgangen gemaakt door een vijandelijk mijneveld. Door slechte weersomstandigheden kon de geplande luchtsteun niet worden uitgevoerd.

Tegen de avond van de 25e okt werd de oefening beëindigd. De leiding van de oefening was in handen van de plv bevelhebber van het ZW-Front gen. Gottwald. Er bestond veel belangstelling voor de oefening bij zowel Tsjechoslowaakse als Sovjet (TsGV) militaire autoriteiten. Ook door de Tsjechoslowaakse publiciteitsmedia, inclusief TV, werd veel belangstelling getoond.

DEEL II: MIDDEN-OOSTEN/AFRIKA1. Midden-Oosten

Op 12 oktober begonnen in Washington de Israelisch-Egyptische onderhandelingen over een vredesverdrag ter invulling van het ene, in september bereikte kaderakkoord van Camp David. De delegaties bereikten, mede dank zij gehaalde Amerikaanse tussenkomst, op 22 oktober overeenstemming over een verdragsontwerp, dat aan Cairo en Jeruzalem werd voorged. Beide regeringen aanvaardden het ontwerp in grote lijnen, maar hebben tevens amendementen daarop voorgesteld waarover de delegaties zich thans opnieuw buigen.

Eén belangrijk onderwerp van de besprekingen was en is de koppeling, die alsnog tussen de twee kaderakkoorden van Camp David zou moeten worden aangebracht.

Tijdens de onderhandelingen in Washington bezocht de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Saunders Jordanië, Saoedi-Arabië, Israel en de Westbank.

Onderwijl zijn voorbereidingen gaande voor een op 2 november in Bagdad te houden Arabische topconferentie. Irak nam daartoe op 1 oktober het initiatief, waarbij het tegelijk voorstelde om door middel van een langdurig en omvangrijk Arabisch economisch hulpprogramma Egypte uit Camp David weg te kopen en de andere confrontatielanden van deelname te weerhouden. Bovendien deed Bagdad opnieuw het aanbod aan Syrië om troepen in de Golan te stationeren.

Om het Iraakse initiatief toe te lichten bezocht de vice-voorzitter van de Revolutionaire Commandoraad van Irak, Saddam Hoessein, op 2 en 3 oktober Saoedi-Arabië en Koeweit, terwijl een lid van dezelfde Raad op 5 oktober Jordanië bezocht, waarbij en passant Amman \$ 30 miljoen aan financiële hulp werd geschonken door Bagdad. Saoedi-Arabië, Koeweit en Jordanië zegden deelname toe aan de conferentie van Bagdad, een voorbeeld dat intussen is gevolgd door alle leden van de Arabische Liga, m.u.v. Egypte, dat alleen wilde deelnemen aan een conferentie als die in Cairo zou plaatsvinden en de Libanese kwestie ook in de agenda zou worden opgenomen.

Intussen lijkt zich een Syrisch-Iraakse toenadering te voltrekken. Bagdad meldde op 2 oktober de ontvangst van een brief van de Syrische president Assad handelende over de bilaterale verhouding. Assad zou, volgens de Iraakse bekendmaking, deze brief nog hebben geschreven vóór het Iraakse initiatief voor een topconferentie bekend was. Een persoonlijke afgezant van de Iraakse president reisde op 7 oktober naar Damascus voor een bezoek aan Assad, dat resulteerde in de Syrische toezegging van deelname aan de top van Bagdad. Tegelijk werd eenzelfde toezegging van de PLO ontvangen.

Later in de maand werd bekend, dat Syrië zijn grenzen met Irak weer had geopend en transitoverkeer van/naar Irak weer toeliet. Ook het luchtverkeer werd hervat.

Assad bezocht voorts van 24 tot 26 oktober Bagdad, waar een Syrisch-Iraaks "Nationaal Handvest voor gezamenlijk optreden" werd getekend. Dit handvest voorziet in de vorming van een gezamenlijk politiek comité dat moet toezien op de ontwikkeling van de bilaterale betrekkingen op velerlei gebied, alsmede in een gezamenlijk militair comité, dat een defensie-akkoord moet voorbereiden als inleiding op volledig militair samengaan van de beide landen. Onderwijl is komen vast te staan, dat de Iraakse westwaartse troepenbewegingen, waarover reeds eerder werd bericht, de Iraakse sterkte in het westen des lands hebben gebracht op 2 à 3 divisies. Enig Syrisch militair antwoord is uitgebleven.

Assad bezocht, na zijn bezoek aan de DDR (1-4 oktober) en een kort oponthoud in Damascus, Moskou (5-7 oktober).

De aanwezigheid van de Algerijnse president Boumedienne te Moskou werd op 15 oktober bekendgemaakt, op 16 oktober arriveerde de Jordaanse kroonprins Hassan in de Sovjet hoofdstad.

Commentaar: Terwijl het Egyptisch-Israëlische overleg op de aangegeven wijze voortgang maakt, is er nog weinig verandering bespeurbaar in de houding van Saoedi-Arabië en Jordanië, een houding die zich lijkt te kenmerken door het, in afwachting van nieuwe ontwikkelingen, open houden van alle opties.

Niet onwaarschijnlijk is, dat het deze houding is, die Egypte heeft bewogen om achteraf alsnog een koppeling aan te willen brengen tussen de twee kaderakkoorden van Camp David. Zonder een dergelijke voorziening zou Egypte weliswaar tot een vredesverdrag met Israël kunnen geraken, maar als meerzijdig overleg op basis van het tweede kaderakkoord van Camp David niet op gang zou komen, zou het geïsoleerd komen te staan van de Arabische broederlanden.

Terwijl enerzijds de reacties op Camp David dit scenario mogelijk laten, moet anderzijds de bijzondere betekenis in beschouwing worden genomen, die Saoedi-Arabië hecht aan de eenheid van de Arabische wereld, waardoor de financieel-economische afhankelijkheid van Riyadh voor Cairo een gewichtige overweging is geweest om de gedachte van een afzonderlijk bilateraal akkoord met Israël te verwerpen.

Ook binnen het bestek van Camp David blijft er Egypte veel aan gelegen het isolement van een separate vrede te voorkomen. Dat in de documenten van Camp David geen koppeling van de twee akkoorden is aangebracht, zou er wellicht op kunnen duiden, dat Sadat een positieverontvangst door m.n. Amman en Riyadh had verwacht.

De reacties op Camp David en op het Iraakse initiatief voor een topconferentie kunnen daarna Cairo hebben gedwongen om zodanige maatregelen te nemen, dat de door Egypte betreden weg wel degelijk als een Arabisch, niet slechts een Egyptisch, alternatief kan worden gezien.

Daarvoor zou het lot van het Egyptisch-Israëlische beraad onlosmakelijk verbonden moeten worden met dat van het bredere overleg, waarvoor de basis in het tweede akkoord van Camp David werd gelegd. Een dergelijke voorziening ontbrak in de akkoorden van Camp David en zou daarom nu in het Egyptisch-Israëlische vredesverdrag moeten worden geweven.

Daarbij is het alleszins duidelijk, dat de Israëlische opvatting lijnrecht tegenover die van Egypte staat.

Het succes, dat Bagdads initiatief voor een topconferentie heeft is enigszins als een verrassing gekomen. Tot dusverre immers hanteerde Bagdad inzake het Midden-Oosten-vraagstuk een zeer extreem standpunt, dat neerkwam op afwijzing van elke vorm van politieke benadering, afwijzing van de Veiligheidsraad-resoluties 242 en 338, niet-erkenning van de staat Israël en weigering van onderhandeling daarmee: een opvatting, die door geen der Arabische landen werd gedeeld.

Onwaarschijnlijk is, dat Irak nu in staat zou zijn, de aanstaande topconferentie op deze lijn te verenigen. Zou het niettemin aan deze lijn vasthouden, dan lijkt een fiasco onvermijdelijk, aangezien de topconferentie toch bedoeld is om de deerlijk gehavende Arabische eenheid te herstellen. Het lijkt uit dien hoofde aannemelijk dat Bagdad tot een, althans gedeeltelijke en mogelijk vooral tactisch bepaalde, herziening van zijn Midden-Oosten-standpunt is gekomen.

In dit licht lijkt de verwachting gerechtvaardigd, dat Irak thans in grote trekken het standpunt van het Standvastigheidsfront zal steunen en de vereniging van de Arabische wereld op daaraan ontleende termen zal willen bevorderen. Het is echter vooralsnog erg onwaarschijnlijk dat de gematigder Arabische landen, Saoedi-Arabië voorop, zich tot een dergelijk gedrag

zullen laten overhalen. Het Standvastigheidsfront immers hangt een standpunt aan, dat dicht bij het Moskou ligt en dat bovendien door de nadruk te leggen op de hervatting van de Conferentie van Genève, waarvan de Sovjet-Unie co-voorzitter is, werkt aan een herstel van de Sovjetrol in het Midden-Oosten-overleg. Op de laatste topconferentie van het Front is dit standpunt weer bevestigd en is tot versterking van de betrekkingen met Moskou besloten, een taak, waarvan Assad namens het Front zich intussen heeft gekweten door zijn bezoek aan Moskou. Voor Riyadh, welks buitenlandse politiek o.m. het doel nastreeft van het weren van radicale en destabiliserende invloeden uit de regio, daaronder de Moskou, kan dat alles nauwelijks verteerbaar zijn. Anderzijds hecht het zeer aan Arabische eenheid, die echter, door het bestaan van radicale Arabische regimes met nauwe betrekkingen tot Moskou, thans moeilijk te verwezenlijken is op voor de Saoedi's acceptabele termen. Het conflict, dat aanwezig is tussen die twee Saoedische principes en dat mede oorzaak is van de Saoedische buitenlandse politiek kenmerkende dubbelzinnigheid en afwachtendheid, zal zich waarschijnlijk ook weer manifesteren bij de top van Bagdad. Terwijl daarvan redelijkerwijs verwacht kan worden, dat het een touwtrekken wordt tussen de Standvastigen, de facto versterkt met Irak, en de gematigden onder aanvoering van Riyadh, moet afgewacht worden, in hoeverre Riyadh's buitenlands-politieke "tweeledigheid" van invloed zal zijn op het Saoedische leiderschap over de gematigden en overtuigingskracht tegenover de Standvastigen. Intussen heeft Riyadh al laten weten, in Bagdad niet te zullen meewerken aan isolatie van Egypte.

Zeker mag heten, dat Jordanië het enigszins twijfelachtige genoeg zal smaken, in het centrum van de Arabische belangstellingen te staan, aangezien de eerste kandidaat is voor deelname aan het overleg op basis van Camp David, en derhalve eerste doelwit van bemoeienissen om Camp David te saboteren. Een ondubbelzinnige uitspraak van Amman over Camp David is tot dusverre, mede onder invloed van de Saoedische stellingname, uitgebelevend. Of dit als gevolg van de top van Bagdad zal veranderen, moet worden afgewacht.

Niet onmogelijk is, dat het bezoek van de Jordaanse kroonprins Hassan aan Moskou verband houdt met de ontwikkelingen in het Midden-Oosten en van invloed zal zijn op de Jordaanse stellingname daarin. In Moskou sprak de kroonprins over Midden-Oosten-aangelegenheden. Waar Amman onderwijl terdege rekening mee heeft te houden, is de zich thans ontwikkelende toenadering tussen Syrië en Irak.

Allerminst duidelijk is, hoe diep die toenadering, die mogelijk mede op Sovjet-aandrang tot stand kwam, gaat. Weliswaar zijn het bezoek van Assad aan Bagdad (voor het eerst in 5 jaar) en de heropening van de Syrisch-Iraakse grens (na 2 jaar) belangrijke ontwikkelingen, weliswaar ook wemelt het in Bagdad getekende handvest (gewoontegetrouw) van goede voornemens, overwinning van het diepge wortelde wantrouwen zal veel meer vergen dan tot dusverre is verricht. Zo staat nog te bezien, in hoeverre beide landen overeenstemming hebben bereikt over de ter zake van het Midden-Oosten te volgen koers en tot welke vorm van samenwerking dit in concreto kan leiden. Opvallenderwijs wordt nergens gewag gemaakt van het eerdere Iraakse aanbod tot troepenstationering in de Golan, een teken, dat de tijd voor dergelijke concrete militaire samenwerking nog niet rijp is.

Het wordt voorlopig waarschijnlijk geacht, dat Syrië ditmaal wel op het Iraakse aanbod zou ingaan, aangezien van Iraakse troepen op Syrisch grondgebied nog steeds een ongewenste invloed op Syrische binnenlandse aangelegenheden zou kunnen uitgaan, terwijl bovendien gerekend moet worden met een Israelisch antwoord op een dergelijke ontwikkeling. De verwachting lijkt dan ook gewettigd, dat de 2 à 3 Iraakse divisies, die thans met zekerheid in westelijk Irak zijn gestationeerd, daar zullen blijven. Het uitblijven van een Syrische militaire reactie op de Iraakse troepenbeweging onderstreept daarbij wel de verbeterde verhouding. Hierbij moeten de maatregelen voor militaire samenwerking, die in het handvest van 26 oktober zijn aangekondigd, vooral gezien worden als een voornamelijk verbaal blijk van politieke wilsovereenstemming. Een Syrisch-Iraaks Defensiepact van 1969 heeft behalve ten tijde van de Yom Kippur-oorlog van 1973, een uiterst noodlijdend bestaan geleid. Het onmiddellijke belang van de Syrisch-Iraakse toenadering betreft in de eerste plaats de uitslag van de top van Bagdad en de termen, waarin een gezamenlijke slotverklaring te zijner tijd zal worden gesteld, in die zin, dat de Standvastigen met behulp van Irak onder inroeping van de Arabische eenheid een categorische afwijzing van Camp David door de gematigden zouden kunnen afdwingen. Zouden zij er in slagen, een barrière op te werpen tegen het "Camp David virus", dan zou een versteviging van de positie van Moskou in het Midden-Oosten bereikt zijn.

Aangenomen mag worden, dat de Sovjet-Unie zich dit heeft gerealiseerd en uit dien hoofde de Syrisch-Iraakse toenadering van harte steunt, zo niet mee aan de wieg ervan heeft gestaan. Het bezoek van Assad aan Moskou zal daartoe een welkome gelegenheid zijn geweest. Behalve overeenstemming over tal van politieke aangelegenheden heeft Assads bezoek overigens geresulteerd in bevestiging en mogelijk enige uitbreiding van de Sovjet-militaire hulp aan Syrië. Mogelijk staat het bezoek van de Syrische minister van defensie aan Tsjechoslowakije (eind september) hiermede in verband.

Het bezoek van Boumedienne lijkt verband te houden met de gezondheidstoestand van de Algerijnse president. Hij zou reeds op 2 oktober in Moskou zijn gearriveerd en daar nog verblijf houden bij het afsluiten van dit rapport.

Zowel de top van Bagdad als de Syrisch-Iraakse toenadering, belangrijke ontwikkelingen met een voor Camp David potentieel dreigende strekking, wekken niettemin de indruk, uit de nood van het ogenblik te zijn geboren. Verrassende stappen bleken noodzakelijk om een grens te kunnen stellen aan de door Camp David in gang gezette ontwikkelingen. Of het arsenaal verrassingen thans voldoende is aangesproken, moet in eerste aanleg blijken op de conferentie van Bagdad.

Of de Egyptische president zich hieraan iets gelegen zal laten liggen om de lopende onderhandelingen eventueel niet voort te zetten, moet eveneens worden afgewacht. Mogelijk speculeert hij er op dat een Arabische solidariteit evenals dat in het verleden het geval was, geen lang leven beschoren zal zijn.

Geheim

2. Libanon

In het vorig MR werd reeds melding gemaakt van heftige gevechten in Beiroet in laatste week van september, volgend op uitlatingen van president Sarkis, dat hij verlenging van het mandaat van de Arabische vredesmacht overwoog, gepaard met de introductie van een nieuw vredesplan voor Libanon. Na een korte vuurpauze in de laatste dagen van september werd een bekendmaking van Sarkis, dat hij de vorming van een nieuwe regering van nationale eenheid en andere maatregelen ter stabilisering van de Libanese situatie overwoog, opnieuw gevolgd door zeer zware gevechten tussen Syrische troepen van de Vredesmacht en christen milities in Beiroet en later ook in de omgeving daarvan. De Israelische marine verscheen voor Beiroet en bombardeerde Palestijnse posities. Nadat een Frans vredesplan voor Libanon in rook was opgegaan, nam de Veiligheidsraad, met medewerking van de Sovjet-Unie, op 6 oktober een resolutie aan, die opriep tot beëindiging van de strijd en maatregelen ter bevordering van duurzame vrede in Libanon. Tegelijkertijd bezocht Sarkis zijn Syrische collega Assad, die zojuist uit Moskou was teruggekeerd. De Arabische Vredesmacht kondigde daarop op 7 oktober een wapenstilstand af, die vanaf 8 oktober, behoudens enkele incidenten, heeft standgehouden.

Een al eerder door Saoedi-Arabië gelanceerd voorstel voor een conferentie van bij de Arabische Vredesmacht betrokken staten werd opgevolgd. Sarkis bezocht de desbetreffende hoofdsteden ter voorbereiding van die conferentie. Ook deed hij Amman aan. Onderwijl arriveerden in Beiroet tenminste twee bataljons, samen ter sterkte van ca. 600 man, van het (de facto onder Syrisch bevel staande) Palestijns Bevrijdingsleger. Tevens trok het de aandacht, dat de Sovjet-ambassade te Beiroet vrouwen en kinderen van het personeel evacueerde.

Het Libanese leger betrok ondertussen enkele posities tussen de Syriërs en de christenen in de christenwijk Hadath in zuidoostelijk Beiroet.

GEHEIM

Vertegenwoordigers van de landen, die financieel of met personeel betrokken zijn bij de Vredesmacht (Saoedi-Arabië, Syrië, Soedan, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar), vergaderden van 15 tot 17 oktober in Beit ed-Din ten zuiden van Beiroet, en produceerden een verklaring, waarin te lezen viel:

- benadrukking van de Libanese eenheid, soevereiniteit en territoriale onschendbaarheid, en beëindiging van alle beletselen voor de vorming van een sterk centraal Libanees gezag;
- beëindiging van gewapende manifestatie, en inzameling van wapens;
- strikte naleving van de besluiten van de Topconferenties van Cairo (1969) en Riyadh (1976), waarvan een van de belangrijkste elementen was de beperking van Palestijnse presentie en actievrijheid in Libanon;
- tijdschema voor de reconstructie van het Libanese leger, dat de taak van de Vredesmacht moet overnemen;
- beëindiging van propagandacampagnes en naleving van het verbod op illegale publiciteitsmedia;
- nationale ontspanning tussen de conflictpartijen;
- toepassing van de wet die contact met Irael strafbaar stelt;
- vorming van een comité van vertegenwoordigers van Saoedi-Arabië, Syrië en Koeweit om de Libanese president terzijde te staan.

Enkele dagen later trokken de Syriërs zich terug van enkele sleutelposities, waar zij werden vervangen door Saoedische troepen.

De Libanese regering stelde zich achter de verklaring van Beit ed-Din en deed een beroep op de Vredesmacht, de Libanese strijdkrachten en de Libanese politie om de uitvoering van het beslotene te bevorderen. Tegelijk drong de regering aan op terugtrekking van de recent in Beiroet aangevoerde Palestijnse eenheden.

Kort voor het aflopen van het mandaat van de Vredesmacht stemde een speciale zitting van de Arabische Liga in met verlenging voor zes maanden, zulks op verzoek van de Libanese regering.

Egypte onthield zich van stemming en kondigde aan, in het vervolg tegen te zullen stemmen, terwijl Syrië, Libië, Algerije, Zuid Jemen en Irak verstek lieten gaan op de zitting. De Arabische Vredesmacht blijft gehandhaafd in zijn huidige samenstelling, te weten: ca. 31.000 Syriërs, ca. 650 Soedanezen, ca 650 man uit de Verenigde Arabische Emiraten, en ca 1000 Saoedi's, die waarschijnlijk binnenkort zullen worden versterkt.

Zowel Frankrijk als de Verenigde Staten hebben onomwonden laten weten, de aanhoudende spanning in Libanon en de laatste gevechtsronde mede voor verantwoordelijkheid van de christen milities te brengen. (B-2)(W,R,GR)

Geheim

Commentaar: Het lijkt alleszins aannemelijk, dat de jongste gevechten zijn ontstaan als gevolg van provocaties van christenzijde, die op deze wijze protest tegen voorgenomen stappen van de Libanese regering voelbaar wenste te maken. Dit protest gold vooral het voornemen van Sarkis, om verlenging van het mandaat van de Arabische Vredesmacht in ongewijzigde vorm te initiëren. Zoals bekend is het Libanees Front van Phalange (o.l.v. de familie Gemayel) en de Nationaal Liberale Partij (o.l.v. oud-president Chamoun) fel gekant tegen het voortduren van de Syrische presentie in Libanon en zou het op zijn minst belangrijke modificaties willen zien aangebracht in het mandaat van de Arabische Vredesmacht. De Libanese regering echter is thans voor handhaving van haar positie aangewezen op de Vredesmacht en heeft bovendien te rekenen met het onbetwistbare feit, dat vertrek van de Vredesmacht een hervatting van de Libanese burgeroorlog zal inleiden. De afhankelijkheid van de Syriërs brengt de regering haast onvermijdelijk in een positie tegenover het Libanees Front.

Hoewel de christenwijken van Beiroet in de jongste gevechten ongekend hevige Syrische artilleriebeschietingen te verduren hebben gehad, zijn de milities in staat gebleken hun posities te handhaven en de Syriërs terreinwinst te ontzeggen. Met door Israel ter beschikking gestelde artillerie (deels door Israel buitgemaakt Sovjet materieel) beantwoordden zij het Syrische vuur en wisten ernstige verliezen aan de Syriërs toe te brengen, in twee weken oplopend tot 100 doden en 300 gewonden. De verliezen van de christen milities zijn beperkt gebleven, maar onder de burgerbevolking heeft het Syrische vuur veel slachtoffers gemaakt.

Een en ander maakte, dat de milities althans in één opzicht in hun opzet slaagden, nl. internationale aandacht voor Libanon te wekken. Internationale veroordeling van de gebeurtenissen in Libanon betrof echter niet slechts de Syriërs, maar strekte zich ditmaal ook uit tot de christen milities. De Franse en Amerikaanse uitlatingen moeten in het christenkamp pijnlijk zijn aangekomen. De hoop, dat Israel zich genoopt zou zien tot ingrijpen, is grotendeels ongegrond gebleken, zij het dat de Israelische marine een vooral aan Syrisch adres gericht waarschuwend woord meesprak in het Libanese tumult. De huidige stand van zaken in het Midden-Oosten overleg vormt voor Jeruzalem een rem om zich in het Libanese probleem te mengen, hetgeen nog wordt versterkt door sterke Amerikaanse aandrang op Israelische zelfbeheersing. Het uitblijven van Israelisch ingrijpen houdt tegelijk verband met het feit, dat Syrië zich tot dusverre onthoudt van de meest verstrekkende militaire opties in Libanon, omdat, zou het die gaan hanteren, een confrontatie met Israel onvermijdelijk lijkt; een ontwikkeling, die niet slechts Syrische belangen schade zou doen, maar

die ook door de Sovjet-Unie vooralsnog kennelijk niet gewenst wordt.

De openlijke Sovjet ondersteuning van de VR-resolutie, alsmede het jongste bezoek van Assad aan Moskou, bevestigen de indruk, dat de USSR thans een ontbranding van het Midden-Oosten-conflict via Libanon wenst te voorkomen.

De beperkingen aan de Syrische handelingsvrijheid, die van een en ander het gevolg zijn, maken, dat de Syrische betrokkenheid in Libanon zich vooral doet voelen in de personele verliezen. Deze zullen voor Assad een belangrijke factor zijn geweest om de wapenstilstand van 7 oktober tot stand te (helpen) brengen.

Opnieuw moet echter vastgesteld worden, dat het elementaire Syrische dilemma in Libanon, tussen hardhandige uitschakeling van de christen milities of een (gedeeltelijk) "disengagement", blijft bestaan.

Immers, om hierboven genoemde redenen moet Damascus van het eerste afzien, terwijl het tweede naar alle waarschijnlijkheid een herleving van de Libanese burgeroorlog tot gevolg zal hebben, met alle voor Syrië bedreigende mogelijkheden vandien.

De conferentie van Beit ed-Din heeft onderwijl maar marginale verlichting gebracht.

Weliswaar mag het conferentieresultaat worden gezien als een zekere bevestiging van de Syrische vreedstichtende rol in Libanon, een concrete uitweg uit het Libanese wespennest is er niet uit gekomen. Tal van reeds eerder vastgelegde, maar nog nimmer ten uitvoer gelegde principes zijn opnieuw in een "verlanglijst" samengevat, maar ook ditmaal overheerst scepsis over de betekenis daarvan.

Onderwijs betekent de verlenging van het Vredesmacht-mandaat de voortzetting van de Syrische rol in Libanon. Opmerkelijk is, dat Syrië er in is geslaagd, vermindering van het Syrische aandeel in de Vredesmacht te voorkomen. Sarkis' denkbeelden ter zake, die hij vermoedelijk ook in Jordanië heeft besproken met de bedoeling, Jordaanse eenheden voor de Vredesmacht ter beschikking te krijgen, zijn in rook opgegaan. Anderzijds valt te constateren, dat de overdracht van Syrische sleutelposities aan Saoedische eenheden een belangrijke concessie van Damascus is, die zeker bijdraagt tot de handhaving van de thans heersende wapenstilstand. Wellicht wil Damascus eerst afwachten, tot welke gevolgen Beit ed-Din in Libanon zal leiden. Waarschijnlijk is, dat het de bepaling van het nu te volgen beleid ook afhankelijk ziet van de resultaten, waartoe de aanstaande topconferentie van Bagdad in samenhang met de Syrisch-Iraakse toenadering zal komen. Daarbij zou een rol kunnen spelen dat, volgens nog onduidelijke aanwijzingen, in het christenkamp twijfel rijst aan de nu gehanteerde lijn van periodieke confrontatie, temeer nu Israelische interventie uitblijft. Mede in verband hiermede zou kunnen staan een onbevestigd bericht, dat de Saoedis de christenen Syrische protectie tegen de Palestijnen zouden hebben aangeboden, in ruil voor het verbreken van de connecties met Israel. In afwachting van ontwikkelingen zowel op het binnenlands-Libanese toneel als op het grotere Midden-Oosten-toneel kan handhaving van de huidige wapenstilstand worden verwacht. Of op langere termijn de rust gehandhaafd zal blijven, kan echter betwijfeld worden. Nog steeds immers vormt het Libanese vraagstuk een middel, dat zou kunnen worden aangewend om het Egyptisch-Amerikaanse vredesstreven te saboteren.

Indien andere middelen zouden falen, zou Damascus een "vlucht naar voren" in Libanon op zijn bruikbaarheid kunnen gaan toetsen. De Syrisch-Iraakse toenadering en de stationering van sterke Iraakse eenheden in westelijk Irak zouden wellicht van invloed kunnen zijn op de Syrische taxatie van de risico's, die aan een dergelijke noodsprong zijn verbonden. Veel zal daarbij ook afhangen van de risico's, die de Sovjet-Unie bereid zal zijn te nemen om zich weer te laten gelden in het Midden-Oosten.

Geheim

3. Iran

Aan het in vorig MR gestelde kan het volgende worden toegevoegd:

Sinds de afkondiging van de staat van beleg op 8 september in 12 Iraanse steden is het enige tijd betrekkelijk rustig geweest in Iran. Vanaf begin oktober vonden echter met onderbrekingen opnieuw ongeregelde plaatsen, welke geleidelijk in hevigheid lijken toe te nemen.

Bovendien wordt het land tegelijkertijd geteisterd door een omvangrijke stakingsgolf in de publieke sector. Volgens de Iraanse pers braken er voorts eind oktober stakingen uit in het Zuiden, welke de produktie en uitvoer van die tijdelijk lam legden.

Merendeels echter worden daarbij looneisen gesteld. De regering is op vrijwel alle eisen van de stakers ingegaan, maar ziet zich daardoor genoodzaakt, bezuinigingen op andere overheidsuitgaven te effectueren. Met name de defensieuitgaven en het kernenergieprogramma worden genoemd als sectoren, die de rekening moeten betalen. Met de Verenigde Staten zouden reeds besprekingen geopend zijn over de besnoeiingen op het defensiebudget.

De Iraanse pers heeft medio oktober met succes gestaakt uit protest tegen pogingen van overheidswege om censuur uit te oefenen.

Onderwijl is de Iraanse Sji'ietenleider Ayatollah Khomeini, die tot dusverre in Irak in ballingschap verbleef, op 6 oktober in Parijs aangekomen.

De Iraakse autoriteiten zouden allerhande maatregelen, inclusief huisarrest, hebben genomen om Khomeini het zwijgen op te leggen aangaande de ontwikkelingen in Iran.

Nadat Koeweit hem de toegang had geweigerd en Irak hem niet meer wilde laten terugkeren naar zijn voormalige verblijfplaats Nadjaf, vertrok Khomeini naar Parijs. Vandaar heeft hij oproepen gericht tot de Iraanse studenten om de stakingen van arbeiders en ambtenaren te steunen en het leger ervan te overtuigen, dat het gemene zaak moet maken met het volk, dit alles om het bewind van de Shah ten val te brengen en een einde te maken aan de buitenlandse invloed over Iran.

Gelijk reeds gesteld is Khomeini een van de meest uitgesproken tegenstanders van de Shah, wiens regiem hij wil vervangen door een islamitische republiek, waaruit buitenlandse invloeden worden geweerd. De Shah zou zelfs zijn ambassadeur te Washington Zahedi opdracht hebben gegeven om Khomeini te bezoeken en hem te bewegen tot terugkeer naar Iran om tot een compromis te geraken.

Voor wat betreft de oproepen van Khomeini moet worden opgemerkt, dat het Iraanse leger, dat thans een belangrijke rol vervult in de handhaving van de openbare orde, een dienstplichtigenleger is met een beroepskader.

Er werd reeds bericht, dat het Iraanse regiem de onlusten van de laatste maanden heeft toegeschreven aan buitenlandse instigatie, waarbij het met name de Sovjet-Unie en Libië zou hebben bedoeld. Via Afghanistan zouden wapens Iran worden binnengesmokkeld. Hoewel voor deze beweringen nog steeds geen bewijs te leveren is, wordt dezerzijds de mogelijkheid van buitenlandse instigatie en steun niet geheel uitgesloten geacht. Weliswaar zijn de officiële Sovjet reacties op de gebeurtenissen in Iran zeer voorzichtig van toon geweest, hetgeen mogelijk verklaard kan worden uit de omstandigheid, dat Moskou's belangen gediend zijn bij een behoorlijke verhouding met Iran.

Beide landen onderhouden immers, tot wederzijds voordeel, economische betrekkingen, terwijl Iran in harde valuta betaalt voor de aankoop van Sovjet wapens, hoofdzakelijk pantserinfanterievoertuigen (dezelfde die thans o.a. in de straten van Teheran kunnen worden waargenomen), tanktransporteurs en luchtdoelraketten. Niettemin zou Moskou, onder handhaving van de bestaande relatie met Teheran, gebaat kunnen zijn bij een verzwakking van de positie van de Shah aangezien tal van buitenlandse politieke acties van het huidige bewind de Sovjet-Unie maar matig kunnen bevallen. In dit verband kan genoemd worden het bezoek van de Chinese premier Hua kuo-Feng eind augustus, dat plaatsvond tegen de achtergrond van een intensivering van de Chinese diplomatie in het Midden-Oosten en de Perzische Golf regio.

Daarbij werd zijdelings gezinspeeld op eerdere Iraanse voorstellen voor een veiligheidspact in de Perzische Golf, dat voor alles tegen de Sovjet invloed en presente aldaar is gericht. Ook heeft Moskou enige bedenkingen gehad tegen het Iraans-Iraakse verdrag van 1975, vrezend dat het gericht kon zijn tegen de Sovjet positie in Irak.

Dat Irak de hand zou hebben gehad in de onlusten in Iran, lijkt steeds onwaarschijnlijker. Het Iraakse optreden ten aanzien van Khomeini kan nauwelijks in die richting wijzen. Behalve dat Iran bij wijze van vergelding voor Iraakse betrokkenheid bij de onlusten in Iran altijd het Koerdenvraagstuk voor Irak zou kunnen compliceren, moet voor Bagdad een belangrijke rol spelen het feit, dat 65% van de Iraakse bevolking tot de Sji'itische Islam behoort, die in Iran dominant is, terwijl het Iraakse Regiem zich baseert op de Sunniminderheid (B-3)(W,R,GR)

DEEL III : VERRE-OOSTEN/AZIE1. China

Dienstgeheim

a. Binnenlandse politiek

De burgemeester van Peking en lid van het Chinese Politbureau Wu Teh is uit zijn burgemeestersfunctie ontheven. Wu Teh is opgevolgd door Lin Hu-chi die als aanhanger van de vice-premier Teng Hsiao-ping geldt. (B-3) (W,R,Gr)

Commentaar : De positie van Wu Teh was reeds geruime tijd omstreden. Hij werd (mede) verantwoordelijk geacht voor het harde optreden tegen demonstranten op het Tien An Men plein te Peking in april 1976. Dit zgn. Tien An Men-incident leidde tot het ontslag van vice-premier Teng Hsiao-ping en tot de bevordering van Hua Kuo-feng tot premier en eerste waarnemend voorzitter van de CP. Sinds de officiële rehabilitatie van Teng Hsiao-ping vorig jaar zijn in de Chinese media en op muurkranten de (voor het merendeel bedekte) aanvallen op Wu Teh sterk toegenomen. Wu Teh, die ook na de val van de "bende van vier" in het openbaar felle kritiek op Teng Hsiao-ping had uitgeoefend, heeft zich desondanks nog lang weten te handhaven. Het feit, dat naast Wu Teh óók de huidige partijvoorzitter Hua Kuo-feng, de vice-voorzitter van de CP en destijds chef van de geheime dienst Wang Tung-hsing alsook de bevelhebber van het militair district Peking Chen Hsi-lien voor het optreden tegen de demonstranten op het Tien An Men plein (mede) verantwoordelijkheid droegen, heeft daar zonder twijfel toe bijgedragen. Uit het

ontslag van Wu Teh, waaraan een positievere beoordeling van voornoemd incident in de officiële media was voorafgegaan, kan dan ook worden afgeleid, dat Teng Hsiao-ping zijn positie in de Chinese leiding opnieuw heeft weten te versterken. De benoeming van Lin Hu-chia tot opvolger van Wu Teh vormt hiervoor een bevestiging.

De zuivering van Wu Teh, welke als een nederlaag voor Hua Kuo-feng kan worden geïnterpreteerd, vormt mogelijkerwijs de inleiding voor nieuwe ontslagen in het kader van de nu geïntensiveerde machtsstrijd binnen de Chinese top. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan de reeds eerder vermelde Chen Hsi-lien en zelfs aan de vice-voorzitter van de CP, Wang Tung-hsing. Op grond van recente ontwikkelingen in het Noord-Oosten van China loopt mogelijk ook Li Teng-sheng, militair bevelhebber van Shenyang, politieke risico's. Het ontslag van een of meer van bovengenoemde leiders zou de positie van Hua Kuo-feng ernstig verzwakken.

Hoewel de huidige machtsstrijd in beginsel de uitvoering van het moderniseringsbeleid kan bemoeilijken, lijken vooralsnog over de inhoud van dat beleid weinig meningsverschillen van belang te bestaan. In dit kader is het bericht van het AFP op 20 september, dat Hua Kuo-feng besloten zou hebben de modernisering van landbouw, industrie, wetenschap en technologie alsmede defensie te versnellen en nu binnen tien in plaats van 25 jaar te voltooien, van grote betekenis. Overigens moet aan de economische haalbaarheid van een dergelijke doelstelling getwijfeld worden. Voorts kan in het kader van deze versnelling de reis van Teng eind

oktober naar Japan genoemd worden, welke naast de uitwisseling van de ratificatieoorkonden van het in augustus gesloten Japans-Chinese vredes- en vriendschapsverdrag ook tot doel had de Chinese toegang tot Japanse technologie en kapitaal verder te bevorderen.

2. Mongolië

Dienstgeheim

a. Nieuwe Minister van Defensie

Op 29 september werd de Mongoolse Mindef Lrgen Batyn Dorj ontslagen en vervangen door Kolgen J. Abhia, die tot dusver 1e Plv. Mindef was. Deze werd in 1923 geboren en volde zijn opleiding aan de V.I. Lenin Militaire en Politieke Academie in de Sovjet-Unie, waar hij waarschijnlijk de titel van Doctor in de Rechtswetenschappen behaalde. Hij heeft een aantal belangrijke posten in het Mongoolse Ministerie voor Openbare Veiligheid bekleed, en is lid van het Centraal Comité van de Mongoolse Revolutionaire Volkspartij. Zijn voorganger Dorj is per 29 september benoemd tot voorzitter van het Comité voor Veteranen van de Revolutionaire Strijd van het Mongoolse Parlements-presidium. (C-2)(W)

Confidentieel

Commentaar : Noch in de Sovjet media, noch in de Oost-europese media werd iets bericht over deze mutatie, hetgeen gezien de nauwe betrokkenheid van Mongolië in de "Socialistische Gemeenschap" zeer opmerkelijk genoemd kan worden. De eerste communistische reactie kwam, voor zover bekend, van de Noordkoreaanse Mindef die op 17 oktober zijn nieuwe collega gelukwensde met zijn benoeming. Bij de terugkeer van de Hongaarse Plv. Mindef Lt Gen Csemi uit Mongolië op 4 oktober daarentegen, meldde het officiële Hongaarse persbureau MTI slechts dat het bezoek had plaatsgevonden op uitnodiging van Generaal Batyn Dorj, zonder aan te geven dat deze inmiddels geen Mindef meer was. Hoewel niet is uit te sluiten dat de op 17 september 1914 geboren Dorj is gepensioneerd, duidt de geschetste gang van zaken op de mogelijkheid dat enige vorm van intrige heeft plaatsgevonden. In dit verband is ook

opvallend dat Dorj's ontslag plaatsvond kort na de terugkeer van partijleider- staatshoofd Tsedenbal uit de Sovjet-Unie, na een verblijf van meer dan een maand. De personalia van de nieuwe Mindef kunnen deze interpretatie ondersteunen, terwijl zij tevens wijzen op de mogelijkheid van versterkte politieke contrôle op de Mongoolse strijdkrachten. Gelet op de delicate positie van Mongolië m.b.t. het Sino-Sovjet geschil, waarin Mongolië zich overduidelijk aan de zijde van de Sovjet-Unie opstelt, en gezien de opleving van de woorden- en pennestrijd tussen de Sovjet-Unie en China sedert afgelopen voorjaar, is niet uit te sluiten dat hiermede een direct verband bestaat.